

TIKĖJIMO TIESŲ TILTAI

„Lietuvos katalikų bažnyčios kronika“ ir Ukmergės kraštas

„Beskaitant LKB kronikos pirmą numerį, kuris tiesiog mane pavergė, pasidarė aišku, kad pavergtoje Lietuvoje prasidėjo naujas kovos su komunizmu laikotarpis, slaptai pogrindyje leidžiamu rašytu žodžiu iškeliant okupantų nusikaltimus į viešumą, kad būtų žinomi Lietuvai ir pasauliui“, – taip monsinjoras Alfonsas Svarinskas apibūdino pirmąjį pogrindinio leidinio „Lietuvos katalikų bažnyčios kronika“ numerį, kuris buvo išleistas 1972-ųjų kovo 19-ąją.

Minint leidinio 50-metį, 2022-ieji buvo paskelbti „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ metais. Šis leidinys griežtos cenzūros, propagandos ir laisvos spaudos draudimo sąlygomis buvo platinamas net 17 metų, jam pavyko pralaužti geležinę uždangą ir skelbti pasauliui apie tikrąją padėtį Lietuvoje. Leidinyje buvo rašoma apie katalikų persekiojimus ir diskriminaciją, tikinčiųjų gyvenimą kitose sovietinėse respublikose.

Iki 1983 metų „Kroniką“ redagavo kun. Sigitas Tamkevičius, vėliau perėmė kun. Jonas Boruta. Per 17 metų išėjo 81 „Kronikos“ numeris. Leidinys buvo verčiamas į anglų, ispanų ir kitas kalbas bei platinamas daugelyje katalikiškų kraštų. „Kronika“ buvo pirmas solidus periodinis pogrindžio leidinys Lietuvoje, tuo pačiu ji buvo ilgiausiai ejęs ir labiausiai skaitytas pogrindžio leidinys.

Šiuo metu jau žinoma nemenka dalis informacijos apie „Kroniką“, jos leidėjus bei redaktorius, tačiau jos leidimo metais, siekiant apsaugoti su leidiniu susijusius asmenis, informacija buvo ypatingai slepiama. „Kronikos“ leidėjai suregistruodavo, surinkdavo bei skelbdavo informaciją apie daugybę įvykių bei žmonių iš įvairių vietovių Lietuvoje ir už jos ribų, tačiau jos leidėjai bei redaktoriai ilgą laiką neiškilo į viešumą.

Leidinyje, skirtame „Kronikos“ dešimtmečiui, buvo rašoma, kad „Kronikos“ leidėjai ir redaktoriai per dešimtmetį neiškilo į viešumą,

išliko gaubiami paslapties, kuri juos apsaugojo nuo režimo represijų.“

Tačiau dabar, praėjus 50-iai metų nuo pirmojo „Kronikos“ numerio, apie šio pogrindžio leidinio reikšmę ir prie jo prisidėjusių žmonių sumokėtą kainą žinome kur kas daugiau. Daugiau kaip 20-iai „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ leidėjų ir platintojų buvo iškeltos baudžiamosios bylos, jie buvo nuteisti sovietinių lagerių ir kalėjimų bausmėmis. Daugiau kaip 60 žmonių, prisidėjusių prie leidinio leidimo, buvo kviečiami į sovietinį Saugumą (KGB) kratomi, jų namuose atliekamos tardos.

„Kronika“ buvo spausdinama rašomąja mašinėle, buvo atspausdinama apie 20 jos egzempliorių. Šie buvo padalijami patikimiems žmonėms, kurie įvairiais būdais – dažniausiai rašomosiomis mašinėlėmis, kartais dauginimo aparatais ar rotaprintu – juos dauginavo bei platino perduodami iš rankų į rankas. Dėl saugumo „Kronikos“ redakcija žinojo tik pačius artimiausius perrašinėtojus ir dauginotojus.

Vienas iš esminių „Kronikos“ leidėjų tikslų buvo perduoti leidinį į laisvuosius Vakarus tam, kad žinia apie Sovietų Sąjungoje vykdomus tikinčiųjų teisių pažeidimus pasklistų pasaulyje. Iš pradžių pogrindinis leidinys laisvuosius Vakarus pasiekdavo per Maskvoje veikiančius Sovietų Sąjungos disidentus. Prasidėjus jų areštams, reikėjo ieškoti naujų leidinio perdavimo būdų į Vakarus.

Buvo nuspręsta pasitelkti į Lietuvą atvykstančius užsienio turistus. Ką tik išleistas „Kronikos“ numeris būdavo nufotografuojamas, o fotojuostos ritinėlis saugiai paslepiamas. Tad Vakarus dažniausiai pasiekdavo tik vienas vienintelis „Kronikos“ egzempliorius, bet ten jis įgydavo daugeriopą pavidalą: buvo dauginamas, perspausdinamas, perfotografuojamas, verčiamas į kitas kalbas, spausdinamas knygomis, skelbiamas ir komentuojamas spaudoje, skaitomas per radiją.

Kiekvienas „Kronikos“ nu-

meris sukeldavo atgarsių bangą. Mažai kas žinojo, kaip atrodo originalus „Kronikos“ numeris. Tos mašinos kopijos, kurių tituliniam puslapyje buvo matomas bene visiems atpažįstamas šūkis „Perskaitęs duok kitam!“, ėjo iš rankų į rankas Lietuvoje ir užsienyje, ir tai dažniausiai buvo tik nuorašų nuorašai.

„Lietuvos katalikų bažnyčios kronika“ neaplenkė ir Ukmergės krašto. Tiek pačioje „Kronikoje“ buvo minimi įvykiai, nutikę Ukmergės apylinkėse, tiek patys ukmergiškiai aktyviai dalyvavo „Kronikos“ sklaidoje.

Iš 81-o „Kronikos“ numerio Ukmergės krašto įvykiai yra paminėti 16-oje, dažniausiai buvo aprašomi Ukmergės rajono miesteliai. Vieni tekstai apie Ukmergę ir jos krašto miestelius „Kronikoje“ yra gan fragmentiški, kiti – platūs. 1973-iaisiais 8-ajame „Kronikos“ numeryje plačiai aprašytas Pabaisko vidurinės mokyklos mokytojams organizuotas pasitarimas internacionalinio auklėjimo klausimu. Į pasitarimą atvyko Ukmergės rajono švietimo skyriaus vedėjas V. Vėbra. Direktoriė E. Stasiukaitienė paminėjo bažnyčią lankančius moksleivius ir nusiskundė: „Anksčiau mums buvo lengviau kovoti su moksleivių lankymusi į bažnyčią. Naujai atvykęs kulto tarnas turi didelį autoritetą, visus patraukia, o visų svarbiausia, kad pamoksluose „muša ant nacionalinio klausimo“. Tuo metu direktoriė skundėsi dėl Pabaisko klebono kunigo V. Ramanausko. Šis kunigas taip plačiai papirijiečiams skleidė krikščioniškąjį žodį, jog per metus būdavo apskundžiamas bent tris kartus.

Po vieno iš skundų, kunigas V. Ramanauskas tuometinei valdžiai užsiminė, kad, jei jis neįtinkas, šie gali paprašyti, kad kleboną iškelty. Pirmininkas paaiškino, kad kleboną nukėlus kitur, kiti turės su juo vargo. Tada klebonas paprašė, kad pirmininkas greičiau baigtų



Muziejininkė Benita Kaselytė skaito pranešimą minėjime, skirtame „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ 50-ies metų jubiliejui.

šnekas, nes šiandien Šv. Petro ir Povilo šventė.

Vertas atskiro paminėjimo ir 56-ajame „Kronikos“ numeryje 1983 metais aprašytas įvykis. 1982 m. gruodžio mėn. Kauno Respublikinėje klinikinėje ligoninėje mirė Kauno kunigų seminarijos auklėtinis, trečio kurso klierikas Bronius Tamelis. 1982 m. gruodžio 22 d. mirusiojo kūnas iš Kauno katedros bazilikos buvo pervežtas į Ukmergės bažnyčią, kurioje laukė kunigai ir minia tikinčiųjų. Laidotuvės įvyko gruodžio 28 d. Rajono valdžia uždraudė klieriką Bronių Tamelį laidoti šventoriuje. Gedulinga procesija – nešamas karstas su mirusiojo palaikais, seminarijos auklėtiniai ir vadovybė, apie 20 kunigų bei didelė minia tikinčiųjų giedodami Ukmergės gatvėmis patraukė naujų miesto kapinių Duksynoje link. Visa didžiulė procesija ėjo 4,5 kilometro.

„Kronikos“ numeriuose aprašyti įvykiai liudijo apie ukmergiškių vienybę bei krikščionišką vertybių puoselėjimą. Taipogi šiame krašte gimė ir keli svarbūs „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ platintojai. Kadrėnuose, tuometiniame Deltuvos valsčiuje, gimė monsinjoras A. Svarinskas, kuris bendradarbiavo leidžiant „Kroniką“. Galima pastebėti, jog „Kronikos“ numeriuose didelis dėmesys yra skiriamas A. Svarinsko asmenybei, ypač daug apie jį yra pasakojama vėlesniuose leidinio numeriuose, juose analizuojama tuometinio kunigo įkalinimo byla.

Skyrelyje „Mūsų kaliniai“ buvo gausiai dalijamasi A. Svarinsko laiškų ištraukomis. Nei tardymai, nei kankinimai, nei ilgi lageryje praleisti metai nepalaužė kunigo

dvasios stiprybės bei ryžto kovoti. Tai atsispindi ir „Kronikos“ puslapiuose, kuriuose gausu A. Svarinsko cituojamų laiškų, įkvėpusių skaitytojus toliau tęsti kovą laisvės link bei nešti krikščionišką žodį. Net ir trečiąjį kartą kalėdamas lageryje A. Svarinskas nestigo optimizmo: „Aš sveikas ir žvalus, vykdu Dievo valią, todėl širdyje nėra pesimizmo ir liūdesio.“

Pogrindžio leidinio „Lietuvos katalikų bažnyčios kronika“ fenomenas neatskiriamas ir nuo tikėjimui atsidavusių asmenų, kurie „Kroniką“ ne tik rašė bei redagavo, bet ir dauginavo bei platino. Ukmergės krašte, Jakutiškių kaime, gimusi vienuolė Monika Gavėnaitė net ir po gausybės tardymų bei kratų nesustojo daugini ir platinti pogrindžio spaudos. Nepabūgusi grasinimų, iš Ukmergės krašto kilusi vienuolė globojo politinius kalinius, siuntė jiems maisto ir lankydavo lageriuose. M. Gavėnaitė savo atsiminimuose teigė, kad „bijojo tik tamsos, o ne saugumo ar milicijos“. Ši neišblėstanti tikinčiųjų dvasia suteikė jėgų gyvuoti „Kronikai“, kuri pasak monsinjoro A. Svarinsko „Lietuva yra privedusi prie nepriklausomybės atstatymo 1990 m. kovo 11 d.“

Parengė Ukmergės kraštotyros muziejaus muziejininkė Benita Kaselytė. Publikacijoje naudota Lietuvos valstybės naujojo archyvo medžiaga.



Susirinkusieji aplankė Didžiosios Kovos apygardos partizanų parko įkūrėjo monsinjoro Alfonso Svarinsko kapą.